

Letten's regleringsmagasin

Förbättrad avbördningssäkerhet, med hjälp av riskkostnadsanalys och PFMA

Presentation SwedCOLD 2017-04-04

Linda Ormann linda.ormann@fortum.com, Finn Midböe finn.midboe@hydroterra.se

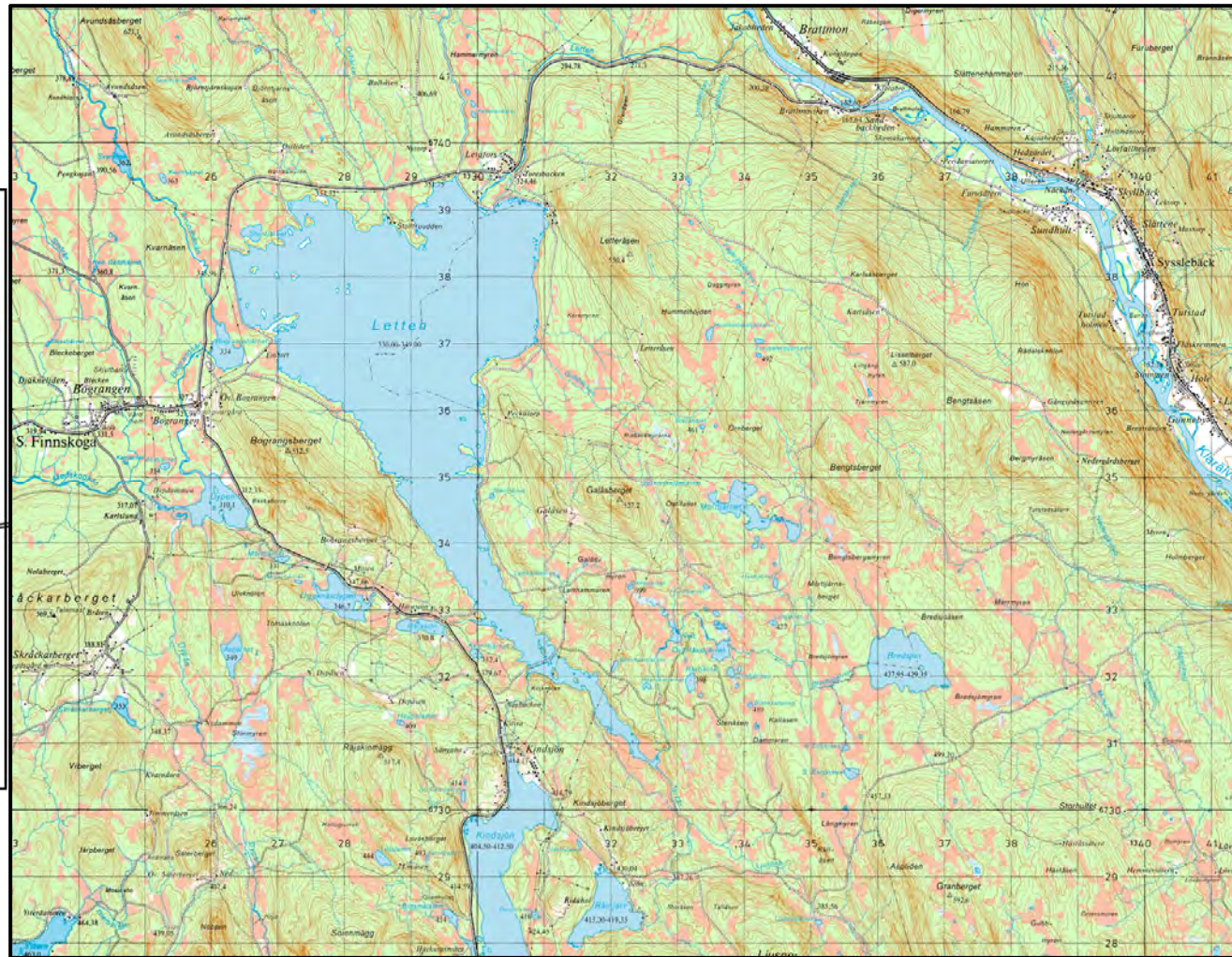
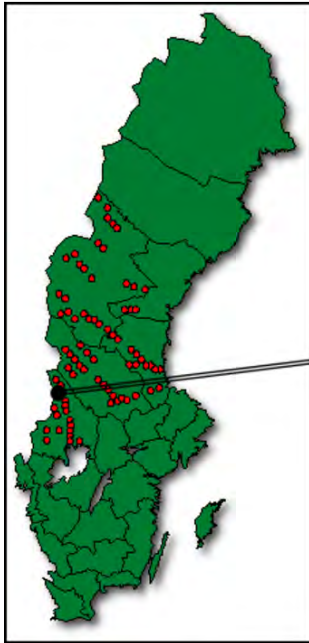
INTERNATIONAL COMMISSION ON LARGE DAMS
COMMISSION INTERNATIONALE DES GRAND BARRAGES
SWEDISH NATIONAL COMMITTEE
SwedCOLD

SwedCOLDs temadag 19 okt 2006

Dammsäkerhetshöjande åtgärder

09.00	Samling med kaffe	
09.30	Inledning	Gunnar Sjödin och Maria Bartsch, SwedCOLD
10.00	Dammsäkerhetsåtgärder inom E.ON Hälby – Riskanalys och förstärkningsåtgärder rörande överdämning och läckage	- Roland Kristoffersson E.ON - Åke Nilsson, Maria Bartsch, Vattenfall Power Consultant AB
11.00	Bensträckare	
11.15	Dammsäkerhetsåtgärder inom Fortum Laforsen – Höjd avbördningskapacitet med 1 stor lucka Letten – Läckage i genomsläpplig grund	- Jonas Birkedahl, Fortum Gen. - Karl-Erik Löwén Fortum, Thomas Rasmussen, KFS Anläggningskonstruktörer - Anders Sjödin Fortum och Marcus Bergman, SWECO
12.15	Lunch	
13.15	Dammsäkerhetsåtgärder inom Vattenfall Lärdomar ur projektsynpunkt Dammtekniska frågor Letsi – Avbördningsproblematik i spillfåran Stenksulfafors - Ökad avbördningskapacitet	- Kjell-Åke Wallin Vattenfall - Håkan Bond, WSP - Karin Hellstadius, Vattenfall P.C.
14.45	Kaffe	
15.15	Dammsäkerhetsåtgärder inom Vattenregleringsföretagen Utökad avbördningskapacitet, ombyggnad erosionsskydd, dammtätförstärkning	Lennart Märklund, Marcus Hautakoski, Vattenregleringsföretagen
15.50	Nyhetspass - Aktuella vattendomar - Jordbävningsrisker för svenska dammar	Lars Hydén, Svea Hovrätt Anders Bodare, KTH
16.00	Sammanfattning och avslutning	Gunnar Sjödin, SwedCOLD

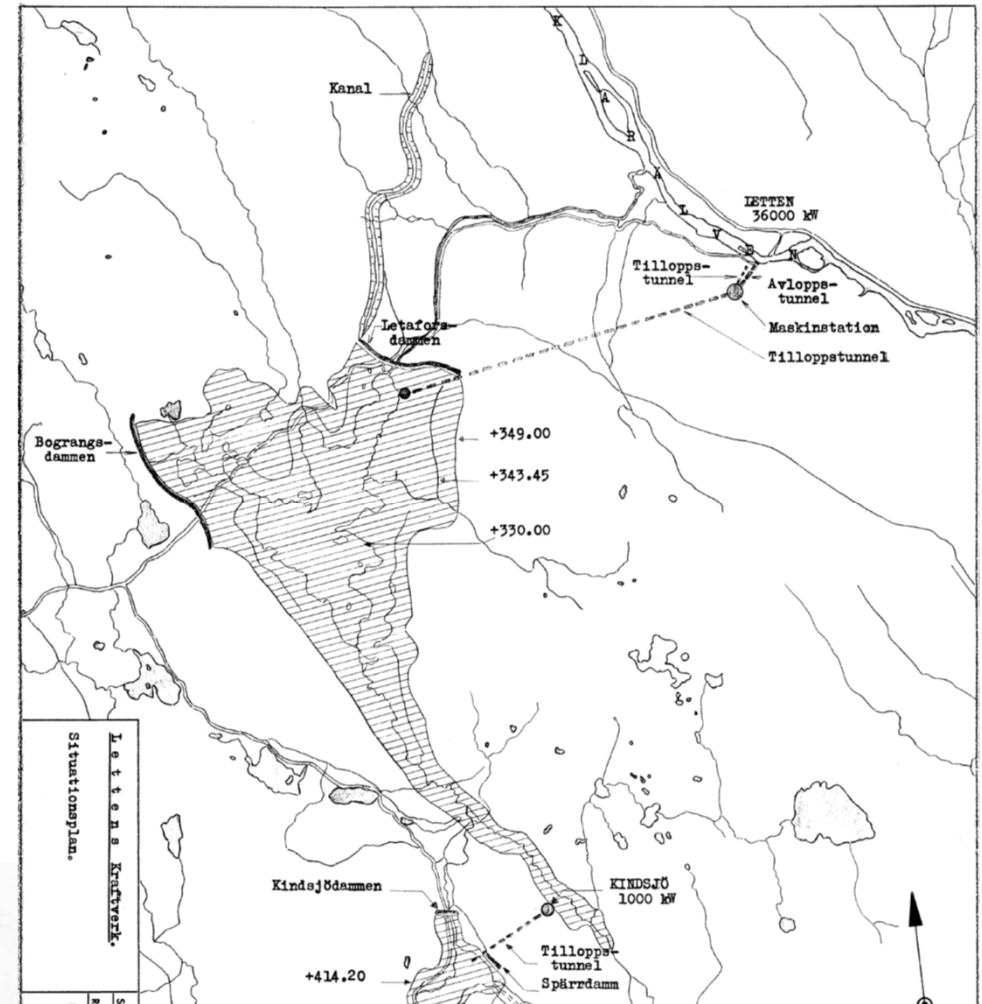
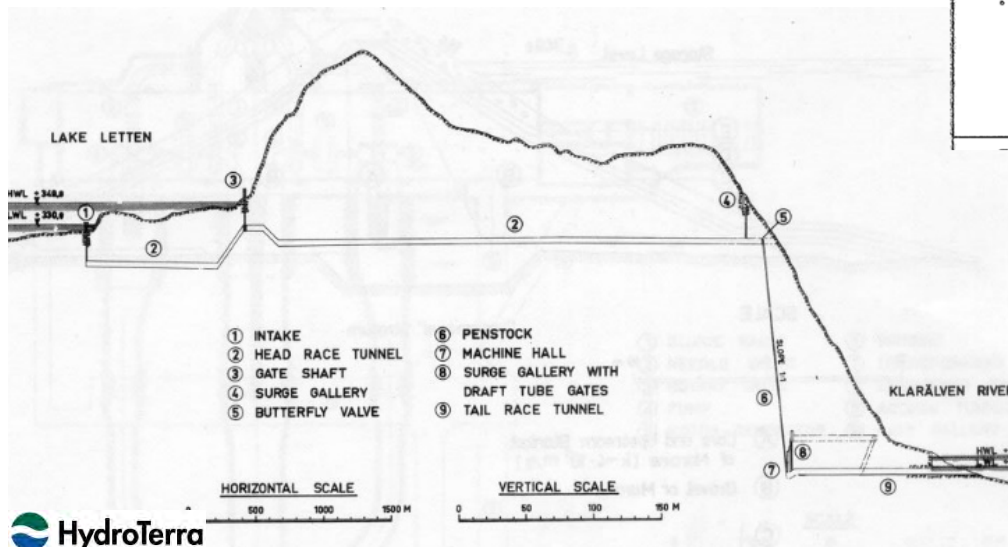

Letten pumpkraftverk

Byggår	1953 – 1957
Fallhöjd	191 m
Effekt	38 MW
Drivvattenföring	26 m ³ /s (turbin)
	18 m ³ /s (pump)

Två dammar, båda dammsäkerhetsklass B:

- Letaforsdammen 1800 m lång
23 m hög
- Bograngsdammen 2200 m lång
16 m hög

Volym ca 165 Mm³ (vid DG)

$Q_{dim} = 80 \text{ m}^3/\text{s}$

$Q_{100} = 47 \text{ m}^3/\text{s}$

$MQ = 2,1 \text{ m}^3/\text{s}$

Avbördningskapacitet ca 60 m³/s

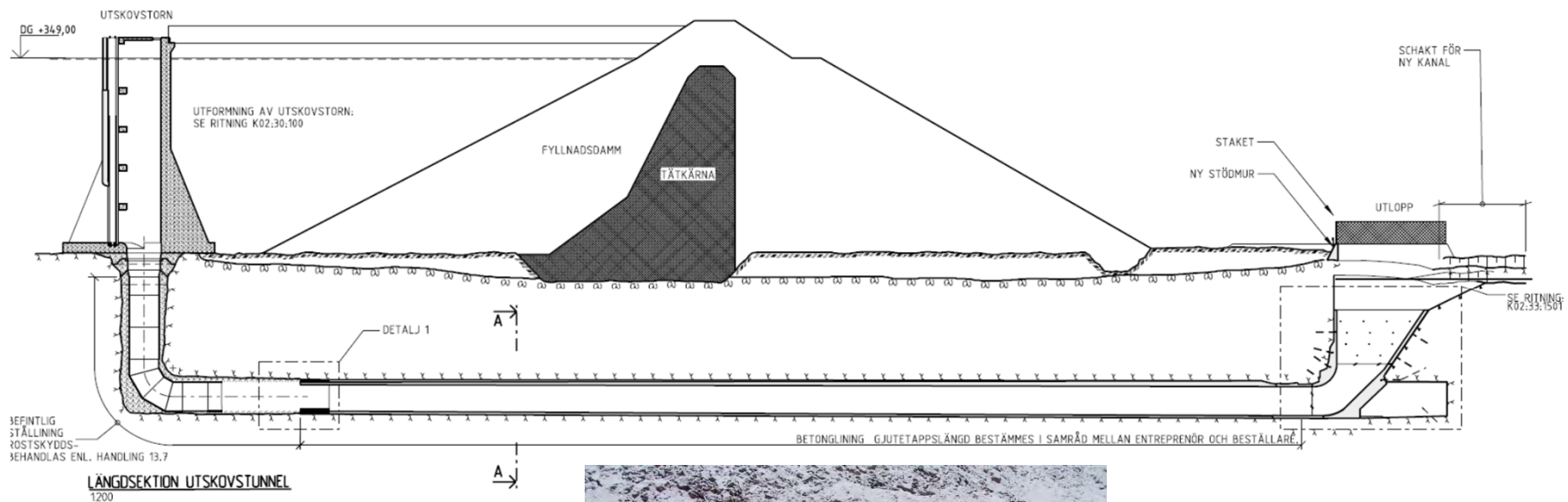

Avbördrning – utmaningar:

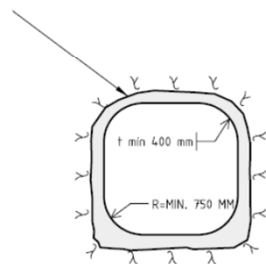
- Endast ett utskov
- Tillgängligheten till utskov via gångbro
- Otillräcklig kapacitet?
- Möjligheten till överdämning kan vara begränsad
- Luftpulsationer har observerats i samband med mindre spill (ca 10 m³/s)

positiva omständigheter:

- Mycket hög utbyggnadsvattenföring (12 ggr MQ)
- Stort magasin -> mycket bra dämpning

LÄNGDSEKTION UTSKOVSTUNNEL
1200

A-A SEKTION BETONGLINING
ALTERNATIV B
UTFORMNING BEREDENDE AV BEFINTLIG
TUNNELTVÄRSNITT. BLIVANDE TVÄRSNITTSAREA
LIKA ELLER STÖRRE AN ALT. A.

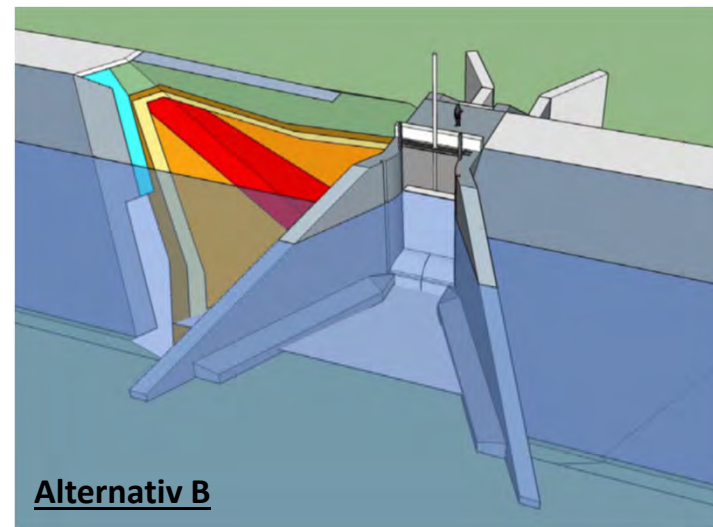
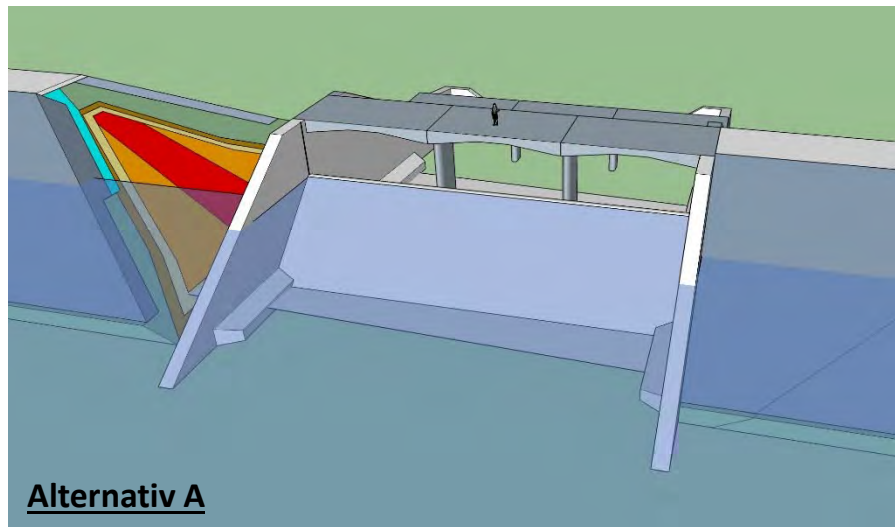

Avbördning – tidig preliminär slutsats:

- Funktionsprov av bottenutskovet utförs, med högre flöden ($25 \text{ m}^3/\text{s}$). Bottenutskovet är viktigt för att möjliggöra avsänkning av magasinet
- Ett nytt ytutskov skulle öka avbördningssäkerheten väsentligt, både kapacitet och redundans förbättras, dock till hög kostnad.

...men, vilken typ? A, B eller räcker det att förbättra det befintliga bottenutskovet?

Riskkostnadsberäkning

Riskkostnaden beräknades för två huvudscenarion

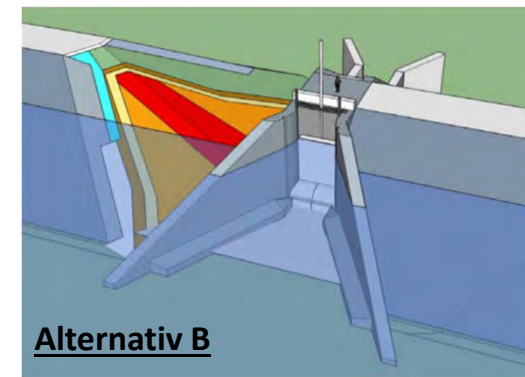
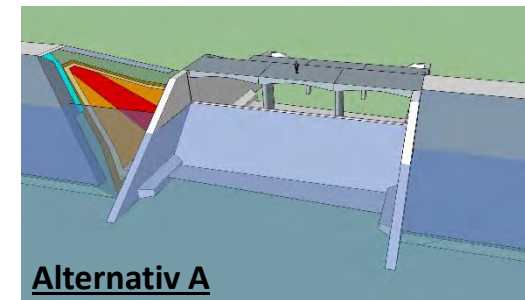
- inre erosion i dammkropp eller undergrund som leder till dammbrott
  - överdämning av tät kärnan på grund av stor tillrinning eller utebliven utskovsfunktion
-
- Riskkostnaden var hög – och osäkerheten stor
  - Riskbidraget dominerades av inre erosion
  - Alternativ A gav lägre riskkostnad, men inte p.g.a. bättre funktionssäkerhet, utan på grund av lägre dämning vid normaldrift
  - Vid jämförelse A mot B med samma dämningnivå är B bättre

- A rekommenderades

- Dämningen begränsades till DG-2 m (tills vidare)

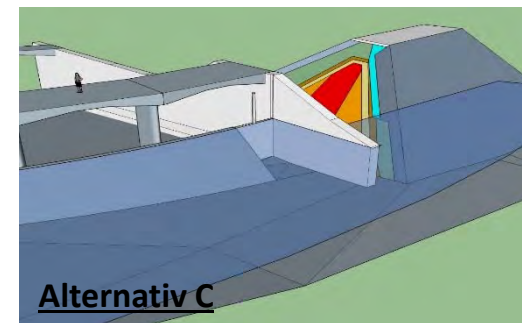
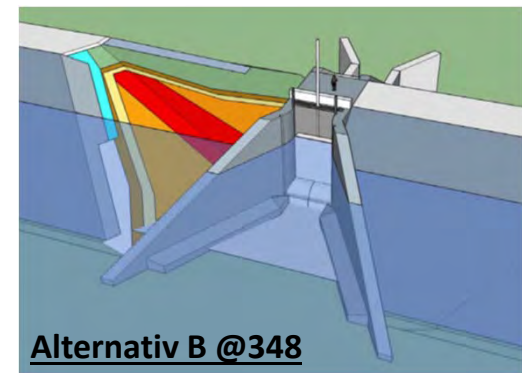
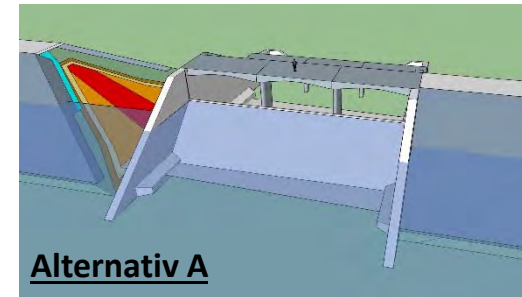
Välgrundade invändningar mot metoden

- Långtgående slutsatser drogs på osäkra antaganden
- Risker kopplade till fyllningsdammarna föranledde dels granskning av de antaganden som gjorts (second opinion), dels att dessa risker utreds vidare. WSP och HydroResearch har hjälp till.

Fortsatt arbete

- Riskerna kopplade till fyllningsdammarna kunde nyanseras, men resultaten föranleder inte att de antaganden som gjorts vid riskkostnadsberäkningen ändrats. Arbetet fortsätter...
- De svagheter som finns hos fyllningsdammarna föranleder att andra åtgärder vidtas, som inte är kopplade till utskoven. Dessa har plockats upp i projektet.
- Ytterligare ett utskovsalternativ förs fram, som kombinerar fördelarna hos A och B, alternativ C.
- Alternativen utvärderas även "kvalitativt", enligt PFMA-principen.

Utvärdering av A, B och C - kvalitativt

Alternativ:	0		A		B		C							
	+348	+349	+348	+349	+348	+349	+348	+349						
Potentiell felmod	10 m³/s	60 m³/s	10 m³/s	60 m³/s	10 m³/s	60 m³/s	10 m³/s	60 m³/s						
<u>Inre erosion/läckage och stabilitet</u>														
PFM5 ¹ erosion IG – avs.-beh.	0	0	0	0	1	2	1	2	2	3	2	3	2	3
PFM6 ¹ erosion ID/IG – avs.-beh.	0	0	0	0	1	2	1	2	2	3	2	3	2	3
PFM7 ¹ erosion ID/IG – avs.-beh.	0	0	0	0	1	2	1	2	2	3	2	3	2	3
PFM8 ¹ erosion ID – avs.-beh.	0	0	0	0	1	2	1	2	2	3	2	3	2	3
<u>Utskovsdamm och grundläggning</u>														
PFM9 is knäcker torn – pulsationer > haveri	0	-	0	-	0	-	0	-	0	-	0	-	0	-
PFM10 pulsationer vid spill - hydraulisk uppspräckning	0	-	0	-	1	-	0	-	2	-	2	-	2	-
<u>Avbördningsförmåga</u>														
PFM11 ¹ Initiering vid tidigare skada nära	0	0	0	0	1	2	1	2	2	3	2	3	2	3
PFM12 Bakåtererosion NS bottenutskov skadar damm	0	0	0	0	2	2	1	1	2	2	2	2	2	2
<u>Problem med reglerförmåga i vissa fall</u>														
PFM15 Tillrinning överstiger avbördningskapacitet	0	0	0	0	2	3	2	3	3	3	3	3	3	3
PFM16 Dammbrott i Kindsjön – risk för dominoeffekt	0	0	0	0	2	3	1	2	1	2	1	1	2	3
<u>Problem med reglerförmåga i vissa fall</u>														
PFM17 LEX Taum Sauk + tillrinning (pegelfel)	0	0	0	0	3	3	1	1	0	0	0	0	3	3
PFM18 Slagregn och problem med access	0	0	0	0	3	3	2	2	1	1	1	1	3	3
PFM19 Q ₁₀₀ & problem med manöver	0	0	0	0	3	3	2	2	2	3	2	3	3	3
PFM20 Q _{dim} & problem med access/manöver	0	0	0	0	3	3	2	2	2	2	1	1	3	3
Antal 0:or	14	12	14	12	1	0	2	0	2	1	2	1	1	0
Antal 1:or	0	0	0	0	6	0	8	2	2	1	3	3	0	0
Antal 2:or	0	0	0	0	3	6	4	9	9	3	8	1	8	1
Antal 3:or	0	0	0	0	4	6	0	1	1	7	1	7	5	11

Alternativen betygsätts relativt varje felmod enligt skala:

0. ingen förbättring
1. bättre, men säkerheten relativt felmod kan inte anses uppfylla alla krav
2. bra, säkerheten relativt aktuell felmod uppfyller krav och behov
3. utmärkt, felmod kan i det närmaste avskrivas, hög säkerhetsmarginal

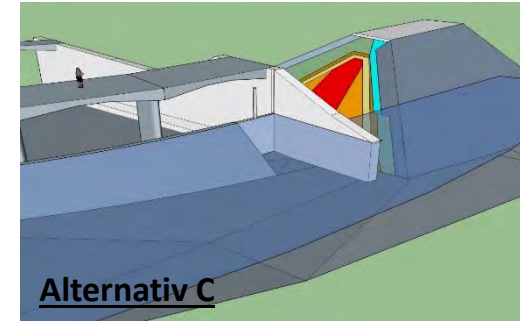
För vissa felmoder (främst ID/IG) är påverkan från åtgärderna i föreslagna alternativ begränsade, och för att uppnå tillfredsställande säkerhet behöver de kompletteras med andra åtgärder.

Preliminära slutsatser

- Att använda riskkostnadsanalys fungerar, men osäkerheten kan vara stor
  - Osäkerheternas storlek kan bedömas, man kan jobba vidare med att reducera dem
  - Går att användas för jämförelser, i fallet Letten inte för att bedöma absoluta risker
- Att utvärdera åtgärdsförslag genom PFMA fungerar också
  - ger användbar överskottsinformation
- Om båda kombinerar kan bättre beslut fattas

Tack tack...

Linda Ormann linda.ormann@fortum.com, Finn Midböe finn.midboe@hydroterra.se